

APLAUS!

Mozarti laulumäng
«BASTIEN JA BASTIENNE»
ning komöödia muusikaga
«TEATRIDIREKTOR»
RAT «Estonias». Esietendus:
18. september 1981.

● HANS MIILBERG (Buff) ja KATRIN KARISMA (pr. Krone) «Teatridirektor».

Tükk aega pole «Estonia» laval olnud niivõrd kaaskiskuvaid nalja- ja laulumänge, nagu seda on Mozarti «Bastien ja Bastienne» ning «Teatridirektor». Need, kes lähevad ooperiteatrisse

Nii omamoodi etendust pole «Estonias» vist küll kaua aega olnud. Näha-kuulda on kogu aeg palju, ega vaataja kohe kõike haarata jõuagi, niisugune iga piasjani läbilavastatud tükk kutsus veel kord

mata muidugi!) segatakse, on enamasti ikka arusaadav.

Iga etendusega tulevad kindlasti juurde veel uued nüansid, mis lavastust rikastavad. Ja siis võib tõesti juhtuda, et näitlejad hoopiski ära unustavad, et nad seda teatrit ainult mängivad, ning härra Eileri (ja eelkõige tema rahakoti) ees aukartust tundva härra Franki keel erutusest sõlme läheb («...püüame teie õigustust usaldada!»)...

Ja muidugi finaali! Milline harukordne juhus kuulda korraga laulmas niisuguseid meistreid nagu Margarita Voites ja Anu Kaal. Suurepärase ansambel!

«Piano! Pianissimo!! Pianississimo!!!» — nii püüab tenor Vogelsang tülitsema kippuvaid primadonna-pretendentide lahutada. Etenduse lõppedes on tunne, et tahaks lavastuse kohta öelda: «Bravo! Bravissimo!! Bravissimo!!!»

Tallinna Riikliku
Konservatooriumi üliõpilane
KAJA IRJAS

Muljed kahest Mozarti-mängimisest «Estonias» võiks kokku võtta ühte lausesse: lõpuks ometi on Ago-Endrik Kerge jõudnud, ehk küll ringiga läbi «Vane-muise» ja seal sündmuseks saanud «Sevilla habemeajaja» lavastamise, oma pärisalale, kus ta on asendamatu. Selgituseks olgu lisatud, et pean koomikaga seotud lavažanre (vodevillist koomilise ooperini, külajandist klassikalise komöödiani) rasketeks žanrideks, uskudes teatritarkade meeste sõnu, et inimesi on märksa raskem naerma kui nutma panna, ning ühtlasi omast kogemusest teades: halva naljaga on lihtne asi vaataja maitset rikkuda. Sellepärast peaksid teatris koomiliste žanridega tegelema ainult kõige tugevamad-andekamad lavastajad. Hiljuti esietendunud «Bastien ja Bastienne» ja «Teatridirektor» kinnitavad A.-E. Kerge annet ja küpsust selle raske žanri valdamisel.

A.-E. Kerge tulekul muusikalavastuste valdkonda on midagi analoogset (või vähemalt sellekohaseid assotsiatsioone tekitavat) Ülo Vilimaa alusta-

jate mänguuskused proovile. Diskreetselt ja taktitundega liidab ta tervikuks erineva temperamendiga, staažiga, mängumaneeriga jne. solistide esinemise. Saalist on rõõm näha, kuidas igauks omal kombel heitleb oma stampidega. Seal aga, kus mängija ise jääb hätta oma sissejuurdunud harjumustega, teeb lavastaja sellest vooruse ja laseb stambil paista nimme — karakterijoonena. Saalist vaadates aga imetled sarmikaid tippulauljaid ja operetinäitlejate andekat mängu. Estoonlastel oleks nagu isegi lusti oma musitseerimisest. Sest nii imelik kui see ka pole — ehkki sõnaline osa on teatriõhtul mahuliselt ülekaalus, — heliseb muusika tuntavalt kaasa läbi mõlema Mozarti-tüki.

Mõlemad Mozarti-mängimised on estoonlaste suurepäraseks kingiks teatri juubellauale. Juubelid on aga head asjad siis, kui minevikku meenutades vaadatakse edasi homsesse. Kõrge mängukultuur on olnud teatri iidseid traditsioone. Sõnas, tantsus, laulus, muusikas.

KARIN KASK

60-ndatest aastatest mäletan Endrik Kergest kui üht «Estonia» teatri eridama isikupäraga ja artistlikumat tantsijat. Tema järgmine kokkusaamine «Estoniaga» oli juba 70-ndate aastate keskel M. Kuulbergi balleti «Pöördlava» libretisti ja lavastajana. Selles etenduses oli küll rohkem häid ja põnevaid kavatsusi kui lõplikku õnnestumist. Ja nüüd, kolmandal ringil, tuli Endrik Kerge «Estoniasse» juba «Panso kooli» lõpetanud režissöörina, kellel on seljataga hulk draamalavastusi ja «Vane-muises» laineid löönud «Sevilla habemeajaja» (mida ma kahjuks näinud pole). Tuli ja saavutas «Estonia» trupiga esietendusel sellise marulise vastuvõtu, mida reserveeritud temperamendiga Tallinna publiku juures just tihti ei kohta.

Olen täis tulist vaimustust minagi ja palun vabandada, kui liialdama kipun. Aga mul on küll tunne, et ei mäleta meie muusikateatrites Panso

lumängu «BASTIEN JA BASTIENNE» jaoks oli Endrik Kerge leidnud vaimuka stili-seeritud liikumise ja käteplastika ning sellega orgaaniliselt liituvat maneerliku kõneintonatsiooni.

Üllatav pole mitte niivõrd liikumise valimine lavastuse teljeks (on Kerge ju balletist välja kasvanud) kui see, kui hästi ja täpselt seda läbi lauljate teostada on suudetud. Kõikide osatäitjate si-seelu oli antud maneeeri piirides loomulik, psüühika tõeparane ja tunnete amplituud piisavalt avar.

Teigi rõõmu, et väga väheste kogemustega Eha Pärj (Bastien-ne), Ants Kollo (Bastien) ja Rein Taidla (Colas) end nii lootusandvalt tõsiseltvõetavalt näitasid. Kui Kollo ja Taidla puhul tundus, et nad alati ei suuda end veel lavaliselt maksma panna, siis Eha Pärj esines julgelt, aktiivselt ja oli üks täpsemaid lavastajamõtte täitjaid kogu ooperiõhtu jooksul. Kõigil kolmel on aqa vokaalses mõttes kasvuruumi veel küllalt.

Rostislav Gurjev on alates Pedotti osast R. Kangro «Ohvris» leidnud vaimukaid ja veenvaid väljendusvahendeid kuju koomilise külje avamisel ning tema Bastien oli toredaks sammuks edasi lavalise eneseteostamise teel. Suure põnevusega ootasin Taisto Noore tagasitulekut «Estoniasse» (seekord külalisena) ja ei pettunud. Colas on tal väga eredalt lauldud-näideldud roll ja tundub, et arenemisvõimalusi veel küllaga. Mind on Sirje Puura laval alati veedelnud. Aga selles etenduses (nagu paljudel teistelgi artistidel) on ta anne avarunud, saanud juurde uusi takke, eneseväljendus muutunud aktiivsemaks. Hästi oli ta sisse

kusjuures hoolikalt olid välja töötatud ka kõige tähtsusetumad osad (nii püüdis vanemteenritena pilku Harald Kard ja Valdo Peetri, kellel küll teksti polnud, kes aga oma lavalviibimisega palju ära öelda suutsid). Kaks hiilgavat rolli Helgi Sallolt (pr. Pfeil, pr. Krone) ja Katrin Karismalt (pr. Krone ja pr. Vogelsang) vääriksid kindlasti asjatundlikku analüüsi. Samad sõnad Hans Miilbergi kohta, kes mind lausa üllatas oma vaimukalt ja meisterlikult teostatud Buffiga. Ja muidugi Enno Eesmaa! Mulle tundub, et Karl Kalkun andis teatridirektor Frankina ühe oma viimaste aastate parematest osadest — nii detailirikas ja seejuures mitte kusagil üle pakutud või stampi langev. Kui tähendusrikkalt suutis ta laval toimuvat jälgida, nii et puhuti tema vaikimine ja staatika rohkemgi pilku püüdis kui teiste tegutsemine. Ja Kalju Karask (hr. Herz — väga täpne ja vaimukas osatäitmine) oli lahti saanud oma mõningatest operetistampidest. Ja Tiit Tralla (hr. Vogelsang) tõestas veel kord oma suutlikkust lavalva näitleja ja muhedana koomikuna.

Ning siiski — olime ju ooperiteatris — tundsin erilist rõõmu Margarita Voites ja Anu Kaalu lavaletulekust. Kui kuulsin neid, mõtlesin, et peame küll väga õnnelikud olema, et meie teatris on korraga kaks nii tõelist primadonnat.

● HANS MIHLBERG (Buff) ja KATRIN KARISMA (pr. Krone) «Teatridirektoris».

Tükk aega pole «Estonia» laval olnud niivõrd kaaskiskuvaid nalja- ja laulumänge, nagu seda on Mozarti «Bastien ja Bastienne» ning «Teatridirektor». Need, kes lähevad ooperiteatrisse ainult muusikat nautima, on ümselt üpris üllatunud, kui näevad lauljaid tõelist näitlejameisterlikkust nõudvaid rolle esitamas. Ago-Endrik Kerge on lavale toonud kaks lugu, mis oma teravmeelse lahendusega ja kaaskiskuva hoogsusega ei suuda küll ühtki saalisistujat külmaks jätta.

«Bastien ja Bastienne» pakub lamburiloo 18. sajandist. Osaliste trio meenutab oma pooside ja žestidega tõesti Mozarti ajastut, kõnedialooge püütakse rääkida allakriipsutatult naivsel. Tore, et lavastusest pole saanud paroodiat, vastupidi, osatäitjate mõlema koosseisu puhul kukub kõik siiralt välja. Eriti nauditav on mulle trio Sirje Puura — Ants Kollo — Rein Taidla, kus puhast mängulusti on lausa rõõm jälgida. Kui võrrelda Bastienne'i osatäitjaid Sirje Puurat ja Eha Pärja, siis viimane on ujedale lamburineule karakterilt lähedasem, Sirje Puura oma sarmi «fri... fri... fri... voolsusega» ning nauditava vokaalpartiiga mõjub mõneti värskemalt.

«Teatridirektoris» peavad lauljad tõelise näitlejaeksami läbi tegema. Pean ütleva, et kõik tulevad sellest auga välja, nii et «suure Pfeili» ja tema «õpilase» härra Eileri etendatud stseen «ülesässitatud abielumehes» tegeliku eluga nii segi läheb, et ega vaataja (ja kas mitte näitlejad isegi?) sellest aru saagi.

Nii omamoodi etendust pole «Estonias» vist küll kaua aega olnud. Näha-kuulda on kogu aeg palju, ega vaataja kohe kõike haarata jõuagi, niisugune iga pisiasjani «läbilavastatud» tükk kutsub veel kord kaasa elama. Sel ajal, kui mõte ühe tegevusega kaasa läheb, jääb pilk tahtmatult peatuma teisel või hoopis kolmandal liinil, nii et tahaks koos härra Frankiga (Karl Kalkun) tragöödiakangelastele tõelises kaasaelamistuhinas karjatada teatriteenri peale, kes alandliku järjekindlusega direktorile allakirjutamiseks pabereid nina alla topib. Ja saalis sosistab natuke hiljem keegi naabrile kõva sosinaga kõrva, avastades vaese madam Krone põrandal «puhkamas»: «Vaata ometi ruttu, mis ta seal taga teeb!!»

Kuivõrd suurepäraselt on valitud osatäitjad! Eelkõige muidugi Helgi Sallo, kelle puhul on vist dieti ükskõik, keda ta mängib — «suurt» Pfeili või «üht meie aja parimat tragöödiapäitlejannat» madam Kronet. (Viimasest on Sallol saanud lausa vaimustav hiilgeroll!)

Kui laval toimub paralleelselt mitu tegevust, siis on tähtis, et tekst alati väga selgelt arusaadav oleks. Suurim kiitus Hans Miilbergile, kes oma buffiliku kõne perfektse diktsiooniga esitab ja publiku erakordselt peene nüansseerimisoskusega rohkem kui ühe korra vaimustustormi viib («... laulja kohta, kes ei oska laulda, õelge, et temas on peidus suur näitleja...»), «... nüüd kriitikud ju kõik puha proud...»). Ka Sirje Puura (pr. Vogelsang) kiituseks peab ütleva, et kiirkõne, mida küll igast nurgast (koge-

uskudes teatarkade meeste sõnu, et inimesi on märksa raskem naerma kui nutma panna, ning ühtlasi omast kogemusest teades: halva naljaga on lihtne asi vaataja maitset rikkuda. Sellepärast peaksid teatris koomiliste žanridega tegelema ainult kõige tugevamad-andekamad lavastajad. Hiljuti esietendunud «Bastien ja Bastienne» ja «Teatridirektor» kinnitavad A.-E. Kerge annet ja küpsust selle raske žanri valdamisel.

A.-E. Kerge tulekul muusikalavastuste valdkonda on midagi analoogset (või vähemalt sellekohaseid assotsiatsioone tekitavat) Ülo Vilimaa alustamisega balleti-(ka ooperi-)lavastajana. Kõik see, mis puudub tihti võimekatelgi draamalavastajatel (hea stiilitunne, kujundliku teatrikeele valdamine, plastiliste vahendite ilmekus, orgaanilisuse ja ereduse oskuslik seostamine, rütmitäpsus, ühtlasi karakteersus jmt.), on mõlemal tugevasti käes. Mõlema lavalooming sünnib muusikast ja saab sellest oma lavakonkreetuse.

Kuigi võin eksida, tundub mulle, et koomiline Mozart on avanenud «Estonia» laval stiilipäraselt ja veetlevalt. Lavastuse käivitajaks on suurepärase kolmik: A.-E. Kerge, T. Kaljuste ja R. Babitševa, kes — küllap vist! — on tööpõltsessis üksteist sütitanud, toetanud ja täiendanud. Lavastusest õhkub otsivat loominguist mõtet. Kuidas muidu on saanud nii veetleva harmoonia tävapildi vallatu-vaimukas kujunditekeel ja lavastaja karakteritevoolingud ning rütmidemängud. Maheda, kuid siiski tuntava muigega vaatavad kunagiste inimeste inimlikele narrustele lavastaja-dirigent-kunstnik ja vaataja saab aru, et peegel näitab küll kaugel, kuid selles võib näha õpetlikku tänasegi jaoks. Võib ju lustida ka iseenda arvel. Pilvelammastest ümbritsetud muheda päikese ja prõnnakate põskedega ingliskeste kõrval on äratuntavalt tänased lühtrid. Mõtelgu igaüks ise edasi, nagu oskab.

Lavastaja paneb «Estonia» erinevate kogemustega näitle-

neid kavatsusi kui lõpliku õnnestumist. Ja nüüd, kolmandal ringil, tuli Endrik Kerge «Estoniasse» juba «Panso kooli» lõpetanud režissöörina, kellel on seljataga hulk draamalavastusi ja «Vane-muises» laineid löönud «Sevilla habemeajaja» (mida ma kahjuks näinud pole). Tuli ja saavutas «Estonia» trupiga esietendusel sellise marulise vastuvõtu, mida reserveeritud temperamendiga Tallinna publiku juures just tihti ei kohta.

Olen täis tulist vaimustust minagi ja palun vabandada, kui liialdama kipun. Aga mul on küll tunne, et ei mäleta meie muusikateatrites Panso «Veetleva leedi» lavastuse aegadest saadik etendust, mis oleks niivõrd säranud, olnud niivõrd täpne ja maitsekas ning trupi niivõrd lavastaja taotlusi mõistma ja teostama kaasa haaranud.

Etenduse süünd on sügavalt kollektiivne. Ja raske, sageli ülekohtune on hakata vaagima iga üksiku panust sellesse. Et seekord on siiski esile tõstatatud lavastajat, sõltub suurt osalt teoste laadist — tavapäratult suur on seekord kõneteksti osa. On aga selge, et heade mõttekaaslasteta poleks lavastaja nii toredat etendust suutnud luua.

Riina Babitševa dekoratsioonid ja kostüümid haakuvad etenduse mõttesse, stiili ja meeleolusse suurepäraselt. Nad on eredad ja vaimukad ning päris kindlasti aitavad osatäitjail sisse elada oma lavakujude maailma.

Mozarti muusika oma näilise lihtsusega on olnud komistuskiviks ka paljudele nimekatele dirigentidele. Sellepärast on mõistetav, et Tõnu Kaljuste ei jõudnud esietenduseks orkestriga veel kõiges loodetud tulemusteni. Musitseerimine võiks olla nõtkem, intonatsioon puhtam. Lauljatega aga on dirigendi ja kontsertmeistrite (Ivari Ilja, Reet Laul, Helju Tauk) töö kandnud head vilja. Sest muusikat lõpuni tunnetamata ei suuda lauljad ka veenvat lavaelu elada.

Ja et nad sellega hästi hakkama said, selgus juba teatriõhtu esimesest poolest. Lau-

● TAISTO NOOR, EHA PÄRG ja ROSTISLAV GURJEV laulumängus «Bastien ja Bastiennes».

HENNO SAARNE fotod

elanud Bastienne'i sisemaailma, kuigi kõnetekstis unustas paaril puhul stiilitäpsuse ja avaldas oma tundeid liiga siiralt ja otseolt. (Särav oli tal ka puhas näitlejaroll pr. Vogelsang «Teatridirektoris», kuigi diktsioon võiks veel paraneda).

Kokkuvõttes tundub, et kui ka igaüks neist kuuest osatäitjast üksikult ei loonud veel sellist rolli, mis kõrgeid preemiaid vääriks, siis ansamblina, lavastajamõtte teostajana väärivad nad kõrget hinnangut.

«TEATRIDIREKTOR» (žanrilt komöödia muusikaga) algas samade dekoratsioonidega kui «Bastiengi». Avamängu ajal toimus muundumine ja sattusime pikkamööda teatri kulissidetagusesse maailma. See muundumine publiku silme ees oli hiilgav idee ja kuigi tähelepanu muusikalt veidi kõrvale läks, ei häirinud see mind põrmugi, sest nii sai etendus terviklikum — pikk muusikata komöödia kasvab sellest orgaaniliselt välja ja tekkis ka otsene sild õhtu esimese poolega.

Komöödia ise oli aga lausa vaimukate ideede tulevärk,

Ja nii pakkus õhtu lõpp ka suurt muusikalist naudingut Orkestergi sekundeeris siin lauljatele tunduvalt kõrgemal tasemel kui «Bastienis».

Kui midagi soovida, siis ehk Anu Kaalule ja Margarita Voitelese veel rohkem julgust mängulises eneseavalduses (et neil selleks küllaga suutlikkust on, teame paljudest varasematest osatäitmistest).

Mõne teise osatäitja puhul tundus aga, et esietendusepubliku elav reageering ergutas neid mõneks hetkeks improviiseerima veidi rohkem, kui see lavastuse terviklikkusele kasuks tuli. Põhjuseks oli siin peamiselt «Teatridirektorile» võimaldatud proovide vähesus.

Ja siiski — pisipretensioonidest hoolimata plaksutasin koos saalitäie publikuga käed valusaks ja lahkusin teatrist, rõõm hinges. Ja see rõõm kestab ka praegu, kui neid ridu kirjutam, kuigi etenduse vahetust maagiast olen juba kainenenud.

EINO TAMBERG